

O autoritě

(Friedrich Engels, 1873)

Někteří socialisté zahájili v poslední době pravé křížácké tažení proti tomu, co nazývají *principem autority*. Stačí jim říci, že ten či onen akt je autoritářský, aby jej odsoudili. Tento paušální postup se uplatňuje v takové přemíře, že je nutno podívat se na tuto otázku trochu blíže. Autorita v tom smyslu, o jaký tu jde, znamená nadřazení cizí vůle naší vůli; na druhé straně autorita předpokládá podřízení. Protože však oba tyto výrazy mají špatný zvuk a vztah jimi vyjádřený je pro podřízenou stranu nepříjemný, jde o to, zda je možné obejít se bez něho, zda budeme moci – za současných společenských podmínek – vytvořit jiný sociální řád, v němž tato autorita už bude zbytečná a nutně tedy zmizí. Zkoumáme-li průmyslové a zemědělské ekonomické vztahy, jež jsou základem současné buržoazní společnosti, shledáváme, že mají tendenci stále více nahrazovat izolovanou činnost kombinovanou činností jednotlivců. Na místo malých dílem izolovaných výrobců nastoupil moderní průmysl s ohromnými továrnami a závody, v nichž stovky dělníků řídí složité stroje poháněné parou: dostavníky a formanské vozy na hlavních silnicích byly vytlačeny vlaky jezdícími po železnicích a malé veslice a plachetnice byly nahrazeny parníky. Rovněž v zemědělství začíná stále víc vládnout stroj a pára, a ty pomalu, ale jistě nahrazují drobné vlastníky velkými kapitalisty, kteří s pomocí námezdních dělníků obdělávají velké plochy půdy. A tak kombinovaná činnost, komplikace vzájemně závislých procesů nastupuje všude na místo nezávislé činnosti jednotlivců. Ale kombinovaná činnost znamená organizaci; a je možná organizace bez autority?

Předpokládejme, že sociální revoluce svrhla kapitalisty, jejichž autoritě je dnes podrobena výroba a oběh statků. Postavme se plně na stanovisko antiautoritářů a předpokládejme dále, že půda a pracovní nástroje se staly kolektivním vlastnictvím dělníků, kteří jich používají. Zmizí pak autorita, anebo jen změní formu? Podívejme se na to.

Vezměme jako příklad přádelnu bavlny. S bavlnou je nutno postupně provést alespoň šest operací, než je z ní vlákno, a tyto operace se konají většinou v různých místnostech. K udržování nerušeného chodu strojů je dále zapotřebí inženýra, který dozírá na parní stroj, je zapotřebí strojníků pro běžné opravy a mnoha dalších dělníků k přenášení výrobků z jedné místnosti do druhé a tak dále. Všichni tito dělníci – muži, ženy, děti – jsou nuceni začínat a končit práci v hodinu určenou autoritou páry, které není nic po osobní autonomii. A tak se dělníci především musí dohodnout o pracovních hodinách; jakmile jsou tyto hodiny stanoveny, musí se jim podříditi všichni bez výjimky. Dále vznikají v každé místnosti co chvíli dílčí otázky týkající se se způsobu výroby, rozdělování materiálu atd., otázky, které je třeba ihned řešit, nemá-li se vzápětí ihned zastavit celá výroba. A ať se rozřeší rozhodnutím představitele postaveného v čelo každého pracovního odvětví, nebo – je-li to možné – většinou hlasů, vůle jednotlivce se vždy bude muset podříditi; to znamená, že se otázky budou řešit autoritativně. Mechanický automat velké továrny je mnohem despotičtější, než kdy byli drobní kapitalisté, kteří dělníky zaměstnávali. Alespoň co se týká pracovních hodin, lze nad brány těchto továren nadepsat: Zanechte vši autonomie, kdo sem vstupujete! Jestliže si člověk vědou a tvůrčím géniem podrobil přírodní síly, mstí se mu tyto přírodní síly tím, že ho tou měrou, jak jich používá, podrobují opravdovému despotismu nazávislému na jakékoli sociální organizaci. Žádat odstranění autority ve velkoprávnímu znamená žádat odstranění průmyslu samého; znamená to zničit parní spřádací stroj a vrátit se ke kolovratu.

Vezměme druhý příklad – železnici. Zde je také naprosto nutná součinnost nesčetného množství osob; tato součinnost se musí uskutečňovat v přesně stanovené hodiny, nemá-li dojít k nehodám. I zde je první podmínkou provozu dominující vůle, jež rozhodne každou jí podřízenou otázku – ať už tuto vůli představuje jen jeden zástupce nebo výbor, jemuž je uloženo vykonávat rozhodnutí většiny zainteresovaných osob. Nejen to: co by se stalo s prvním vypraveným vlakem, kdyby byla odstraněna autorita železničních zřízenců vůči pánům cestujícím?

Ale nutnost autority – a to velitelské autority – není nikde zřejmější než na lodi na širém moři. Tam závisí v okamžiku nebezpečí život všech na tom, aby se všichni okamžitě bezvýhradně podřídili vůli jednoho.

Kdykoli jsem těm nejzavilejším antiautoritářům předložil tyto argumenty, nedovedli mi odpovědět nic jiného než: „ Dobrá, to je pravda, ale tady nejde o autoritu, kterou vybavujeme své delegáty, nýbrž o příkaz!“ Tito pánové se domnívají, že když změnili název věci, změnili i věc samu. Tak nás mají tito hlubocí myslitelé za blázny.

Viděli jsme tedy, že na jedné straně určitá, ať už jakkoli uplatňovaná autorita, a na druhé straně určité podřízení jsou věci, které nám nezávisle na té či oné společenské organizaci vnucují materiální podmínky, za nichž dochází k výrobě a oběhu výrobků.

Na druhé straně jsme viděli, že s vývojem velkoprůmyslu a velkozemědělství nutně narůstají materiální podmínky výroby a oběhu a že mají tendenci stále více rozšiřovat sféru této autority. Je proto absurdní mluvit o principu autority jako o něčem absolutně špatném a o principu autonomie jako o něčem absolutně dobrém. Autorita a autonomie jsou věci relativní a jejich sféry jsou v různých fázích společenského vývoje různé. Kdyby se autonomisté spokojovali jenom tvrzením, že sociální organizace budoucnosti připustí autoritu pouze v těch mezích, v nichž je nevyhnutelně dána podmínkami výroby, pak by bylo možné se s nimi dohovorit; ale oni jsou slepí ke všem faktům, jež činí autoritu nutnou, a harcují proti slovu.

Proč antiautoritáři nepokládají za dostatečné brojit proti politické autoritě, proti státu? Všichni socialisté jsou zajedno v tom, že politický stát a s ním politická autorita po příští sociální revoluci zmizí, to jest že společenské funkce ztratí svůj politický charakter a změní se v pouhé administrativní funkce chránící skutečné zájmy společnosti. Ale antiautoritáři žádají, aby autoritativní politický stát byl zrušen ihned, ještě dříve, než budou zrušeny sociální podmínky, z nichž se zrodil. Žádají, aby prvním činem sociální revoluce bylo odstranění autority. Viděli tito lidé někdy nějakou revoluci? Vždyť revoluce je jistě nejautoritativnější věc, jaká jen existuje; je to akt, jímž jedna část obyvatelstva vnucuje svou vůli druhé části puškami, bodáky a děly, tedy prostředky neobyčejně autoritativními; a jestliže vítězná strana nechce přijít o plody svého boje, musí udržovat své panství strachem, který nahánějí reakcionářům jejich zbraně. Byla by se Pařížská komuna udržela třeba jen jediný den, kdyby se nebyla opírala o autoritu ozbrojeného lidu proti buržoazii? Což naopak Komuně právem nevytýkáme, že této autority nevyužívala v dostatečné míře?

Tedy buď tak, nebo onak: buď antiautoritáři sami nevědí, co mluví, a pak jen šíří zmatek; anebo vědí, a pak zrazují hnutí proletariátu. V obou případech slouží reakci.

Podle Marx-Engels, Spisy, sv.18, Praha 1966, s. 335-338